

Η Ρενέ Καραμπάς είναι υποψήφια για Booker με την «Ορκισμένη», βιβλίο στο οποίο η νεαρή Μπεκιά, που ζει σε ένα χωριό της βόρειας Αλβανίας, δίνει όρκο παρθενίας για να ζήσει ως άνδρας και να γλιτώσει από ένα ανεπιθύμητο προξενιό. Παρά την τοπική θεματική του, θεωρεί ότι άγγιξε το κοινό διεθνώς καθώς στον πυρήνα του βιβλίου βρίσκεται μια οικογενειακή ιστορία.

Ρενέ Καραμπάς, συγγραφέας

Στα Βαλκάνια έχουμε μια φωτιά

Η 36χρονη λογοτέχνης από τη Βουλγαρία είναι υποψήφια για το διεθνές βραβείο Booker.

Τώρα ετοιμάζεται να γράψει μια ιστορία για το άβατον του Αγίου Ορους

Συνέντευξη στην **ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΠΑΝΗ**

«Πώς είναι δυνατόν να σου λείπει κάποιος που ποτέ σου δεν τον έχεις συναντήσει; Ούτε που μ' έχουν δει ακόμη τα μάτια σου, όμως εγώ σ' αισθάνομαι. Το νιώθω όταν είσαι κάπου κοντά. Κάπου στον όχλο που μπαίνει στο μετρό καθ' οδόν για τη δουλειά. [...] Δεν θέλω να σκέφτομαι τον εαυτό μου σαν κάποιο ψυχοπαθή που παρακολουθεί γυναίκες στο μετρό. Δεν είμαι τέτοιος εγώ. Και ξέρω ότι όλοι οι άνθρωποι το ίδιο κάνουν. Αναζητούν το βλέμμα εκείνο με το οποίο θ' αναγνωριστούν».

Το συγκεκριμένο απόσπασμα από τα «Γράμματα του Ομάρ στη μελλοντική του σύζυγο» –βιβλίο που θα κυκλοφορήσει σε λίγες μέρες από τις εκδόσεις **Μεταίχμιο**– είναι το πρώτο πράγμα το οποίο μου έρχεται στο μυαλό τη στιγμή που ανοίγει η κάμερα του υπολογιστή μου και βλέπω τη συγγραφέα του, Ρενέ Καραμπάς. Η αντίθεση είναι εντυπωσιακή. Ακόμη κι αν γνωρίζεις ότι το βιβλίο είναι δικό της, η ένταση και η αμεσότητα της φωνής ενός άνδρα σε υπαρξιακή αναζήτηση σε κάνουν στιγμιαία να αμφιβάλεις για το ποιος πραγματικά μιλάει.

Η 36χρονη συγγραφέας από τη Βουλγαρία έχει αναδειχθεί μέσα σε δύο χρόνια σε μια από τις πιο χαρακτηριστικές παρουσίες της βαλκανικής λογοτεχνίας, χάρη στην «Ορκισμένη» (εκδ. Μεταίχμιο, μτφρ. Σπύρος Ν. Παππάς), το πρώτο έργο της που γνώρισαν οι Έλληνες αναγνώστες. Το μυθιστόρημα, τοποθετημένο σε ένα χωριό της βόρειας Αλβανίας που ζει υπό τους άτεγκτους κανόνες του Κανούν, ενός άγραφου κώδικα τιμής, παρακολουθεί τη νεαρή Μπεκιά να δίνει όρκο παρθενίας για να ζήσει ως άνδρας και να γλιτώσει από ένα ανεπιθύμητο προξενιά. Η ιστορία αυτή συγκίνησε αναγνώστες σε όλο τον κόσμο, με το βιβλίο να βρίσκεται σήμερα στη βραχεία λίστα του διεθνούς βραβείου Booker.

Λίγο πριν από την ανακοίνωση του νικητή, που αναμένεται στις 19 Μαΐου, και λίγο πριν από την εμφάνισή της στην 22η Διεθνή Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης (10 Μαΐου), με τιμώμενη χώρα τη Βουλγαρία, η Καραμπάς παραδίδει στο ελληνικό κοινό ένα δεύτερο βιβλίο που γράφτηκε πριν από την «Ορκισμένη» και λειτουργεί σχεδόν σαν κλει-

δί για να κατανοήσει κανείς το εύρος της γραφής της. Στο σύντομο, εξομολογητικό «Γράμματά του Ομάρ στη μελλοντική του σύζυγο», σε μετάφραση Σπύρου Ν. Παππά –χωρισμένο σε δέκα ερωτικές επιστολές χωρίς παραλήπτη– ο αναγνώστης βλέπει μια άλλη πλευρά της συγγραφέως. Εδώ, η ποιητική της φωνή, ήδη αισθητή από την «Ορκισμένη», γίνεται ακόμη πιο καθαρή. Η ικανότητά της να μεταμορφώνεται από ιστορία σε ιστορία, να κατοικεί σε φωνές ξένες προς την ίδια και να τις αποδίδει με πειστικότητα είναι ίσως ένα από τα βασικά στοιχεία που την καθιστούν μια από τις πιο ενδιαφέρουσες νέες συγγραφείς διεθνώς.

– Πόσο δύσκολο είναι να μπαίνετε στον ρόλο ενός άνδρα και να γράφετε μέσα από τη δική του οπτική;

– Δεν θα έλεγα ότι είναι δύσκολο. Για εμένα το ουσιαστικό είναι να συνδεθώ με την ψυχή του χαρακτήρα, και η ψυχή δεν έχει φύλο. Τη νιώθω ως κάτι ανδρόγυνο, μια ενέργεια που μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές. Όλοι μας έχουμε μέσα μας τόσο αρσενική όσο και θηλυκή ενέργεια, το θέμα είναι πώς αυτή εκδηλώνεται κάθε φορά. Κάποιες στιγμές η δική μου αρσενική ενέργεια είναι πιο έντονη και τότε μπορώ να γράψω ως άνδρας με φυσικό τρόπο. Πιστεύω επίσης ότι πολλά σπουδαία έργα τέχνης έχουν δημιουργηθεί από άνδρες με πολύ ανεπτυγμένη θηλυκή πλευρά, που κατάφεραν να ισορροπήσουν αυτές τις δύο δυνάμεις μέσα τους.

– Ο Ομάρ απευθύνεται στη μελλοντική του σύζυγο μέσα από μια σειρά επιστολών. Αναρωτιόμουν ποιος επικοινωνεί με γράμματα σήμερα. Τι σας ώθησε στο να επιλέξετε τη συγκεκριμένη μορφή για να γράψετε το βιβλίο;

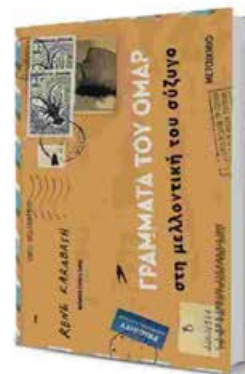
– Σχεδόν κανείς, αλλά εγώ διάλεξα αυτή τη μορφή γιατί μου είναι οικεία και βαθιά προσωπική. Το γράμμα είναι ένας διάλογος με τον εαυτό· ένας τρόπος να βάλεις στο χαρτί επιθυμίες, προθέσεις και όνειρα, που με κάποιο τρόπο ενεργοποιούνται όταν τα γράφεις. Ετσι λειτουργεί και ο ήρωάς μου: απευθύνεται στη μελλοντική του σύζυγο, μια γυναίκα που δεν γνωρίζει ακόμη, με την ελπίδα ότι εκφράζοντας αυτό το όνειρο

θα «της κάνει» χώρο για να εμφανιστεί στην πραγματικότητα.

Το συγκεκριμένο βιβλίο ήταν επίσης μια διαδικασία που εξελισσόταν μαζί μου. Το έγραφα την περίοδο που έκανα θεραπεία με το «παιδί μέσα μου», και αυτή η δουλειά με τον εαυτό μου επηρέασε άμεσα την πορεία της ιστορίας. Στην αρχή ο Ομάρ είναι πιο εμμονικός, εξιδανικεύει την αγάπη και τη βάζει σε βάθρο. Σιγά σιγά όμως καταλαβαίνει ότι αυτό που αναζητάει είναι ο ίδιος του εαυτός. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και σε εμένα: σταμάτησα να ψάχνω την αγάπη έξω από εμένα και άρχισα να τη βρίσκω μέσα μου.

– Οσον αφορά την «Ορκισμένη», περιμένατε ότι θα έφτανε να είναι υποψήφια για βραβείο Booker;

– Δεν μπορώ να πω ότι δεν το περίμενα. Από την αρχή είχα μια πολύ ισχυρή διαίσθηση ότι κάτι σημαντικό μπορεί να συμβεί. Αυτό έγινε ακόμη πιο έντονο όταν είδα το βιβλίο μου να εμφανίζεται σε τόσο πολλές προβλέψεις για το βραβείο από βιβλιόφιλους, bloggers και κριτικούς στο Ηνωμένο Βασίλειο. Εκεί άρχισα να σκέφτομαι ότι ίσως υπάρχει πραγματικά μια πιθανότητα. Και τελικά είχαν δίκιο. Θα δούμε αν θα έχουν δίκιο και για τον νικητή, αλλά ελπικρινά δεν έχει τόση σημασία. Το ότι έφτασα μέχρι εδώ είναι ήδη κάτι τεράστιο για εμένα. Είναι μια εντελώς νέα πραγματικότητα, αλλά και μια μεγάλη επιβεβαίωση για το έργο μου.

Δέκα επιστολές χωρίς παραλήπτη συναπαρτίζουν το βιβλίο της Ρενέ Καραμπάς «Γράμματα του Ομάρ στη μελλοντική του σύζυγο», που θα κυκλοφορήσει στις 7 Μαΐου.

Ψυχή χωρίς φύλο

Για εμένα το ουσιαστικό είναι να συνδεθώ με την ψυχή του χαρακτήρα, και η ψυχή δεν έχει φύλο. Τη νιώθω ως κάτι ανδρόγυνο, μια ενέργεια που μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές.

– Το βιβλίο έχει μεταφραστεί σε περισσότερες από 20 γλώσσες. Τι πιστεύετε ότι το κάνει τόσο ελκυστικό και πώς μια τόσο παλιά βαλκανική παράδοση κατάφερε να αγγίξει τόσους αναγνώστες σε όλο τον κόσμο;

– Με την πρώτη ματιά, η ιστορία μοιάζει πολύ τοπική, γιατί ακριβώς βασίζεται σε μια ακραία πατριαρχική παράδοση, το Καβούν. Στην πραγματικότητα όμως είναι βαθιά παγκόσμια. Πίσω από τους νόμους, τις βεντέτες που παρακολουθούμε και τις ορκισμένες παρθένες, υπάρχουν πολλά επίπεδα. Στον πυρήνα του βιβλίου βρίσκεται μια οικογενειακή ιστορία, όπου ξετυλίγονται οι σχέσεις μητέρας, πατέρα, κόρης, παιδιών και αδελφών. Αυτές οι δυναμικές είναι οικουμενικές. Όλοι μας έχουμε ή είχαμε μια οικογένεια, με αποτέλεσμα να κουβαλάμε τις δικές μας πληγές και τους δικούς μας δεσμούς, σημεία τα οποία μπορούν να αγγίξουν κάθε αναγνώστη.

– Πώς θα περιγράφατε τη σύγχρονη βουλγαρική λογοτεχνία σε κάποιον που δεν τη γνωρίζει; Ποια είναι η θέση της Βουλγαρίας στη σημερινή λογοτεχνική αγορά;

– Τα τελευταία χρόνια στεκόμαστε πολύ πιο σταθερά στον παγκόσμιο λογοτεχνικό χάρτη. Η νίκη του Γκεόργκι Γκοσποντινοφ στο διεθνές Booker το 2023 άνοιξε έναν νέο δρόμο, αλλά πίσω από αυτό υπάρχει μια πολύ μεγαλύτερη διαδικασία που εξελίσσεται εδώ και πέντε-έξι χρόνια. Για πρώτη φορά στη Βουλγαρία λειτουργούν λογοτεχνικά πρακτορεία που δουλεύουν εξαιρετικά και η βουλγαρική λογοτεχνία ταξιδεύει πλέον πολύ περισσότερο. Σύντομα πιστεύω ότι δεν θα αποτελεί έκπληξη να βλέπουμε Βούλγαρους συγγραφείς σε μεγάλες διεθνείς υποψηφιότητες.

– Μπορούμε λοιπόν να μιλάμε για «βαλκανική λογοτεχνία» ως μια ξεχωριστή κατηγορία;

– Ίσως ναι, γιατί αν το σκεφτείτε μοιραζόμαστε μια ιδιαίτερη κουλτούρα και μια έντονη εσωτερική «φωτιά» που μας διαφοροποιεί από τη Δύση. Στα Βαλκάνια έχουμε μια μορφή μαγικού ρεαλισμού που είναι πολύ ζωντανός, αλλά και πολλά μεταμοντέρνα και πειραματικά στοιχεία στα μυθιστορήματα – κάτι που συναντώ και στη λατινοαμε-

ρικανική λογοτεχνία, την οποία αγαπώ. Ίσως αυτή η συγγένεια να οφείλεται και στις παρόμοιες ιστορικές μας εμπειρίες: εμείς ζήσαμε αιώνες υπό την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ενώ παράλληλα εκείνοι είχαν τη δική τους ιστορία καταπίεσης. Τα τραύματά μας μοιάζουν, κι έτσι μοιάζουν και οι ιστορίες μας, ακόμη κι αν προέρχονται από δύο φαινομενικά διαφορετικούς κόσμους.

– Τι θα σήμαινε για εσάς μια πιθανή κατάκτηση του βραβείου Booker;

– Αν συνέβαινε αυτό, θα ένιωθα ένα μεγάλο βάρος, γιατί θα γεννιούνταν ακόμη μεγαλύτερες προσδοκίες. Βλέπω συχνά ότι έπειτα από μια μεγάλη επιτυχία κάποιοι συγγραφείς επιτρέπουν στον εαυτό τους να γράφουν πρόχειρα, κι όμως το κοινό συνεχίζει να τους ακολουθεί. Για μένα όμως το ζήτημα είναι βαθύτερο. Αφορά τη σχέση μου με τον εαυτό μου, τον εσωτερικό μου κριτή, που είναι πολύ αυστηρός. Προς το παρόν ανυπομονώ να σταματήσω τα ταξίδια για το βιβλίο και να καθίσω επιτέλους να γράψω το νέο μου μυθιστόρημα. Θα είναι ένα πολύ «ελληνικό» βιβλίο, καθώς μία από τις ιστορίες του εκτυλίσσεται στο Άγιον Όρος, ανάμεσα σε μοναχούς και μοναστήρια στα οποία οι γυναίκες δεν έχουν πρόσβαση.

– Από πού ξεκίνησε αυτή η ιδέα;

– Με ενδιαφέρουν βαθιά οι θρησκείες, αλλά με ενοχλεί ο αποκλεισμός των γυναικών από αυτές. Η ανισότητα είναι εμφανής: ο άνδρας τοποθετείται στο κέντρο, ενώ οι γυναίκες μένουν έξω από χώρους και πρακτικές που θεωρούνται «ιερά». Το γεγονός ότι δεν μπορώ να επισκεφθώ τα μοναστήρια του Αγίου Ορους επειδή κάποιος άνδρας αποφάσισε πως η παρουσία μου θα αποτελούσε πειρασμό, μου φαίνεται παράλογο. Γιατί δεν υπάρχει, αντίστοιχα, ένα βουνό με μοναστήρια γυναικών όπου οι άνδρες δεν επιτρέπονται; Είναι πολύ εύκολο να κλειστείς σε μια σπηλιά και να προσεύχεσαι για να συναντήσεις τον Θεό. Το να είσαι έξω στον κόσμο, ανάμεσα στους ανθρώπους, αυτό είναι το δύσκολο κομμάτι. Τότε μόνο μπορείς να πεις ότι αντιστέκεσαι σε κάτι. Οπότε και σε αυτό το βιβλίο μιλάμε για μια πράξη εξέγερσης μέσω της γραφής.

Ανδρικός παραλογισμός

Το γεγονός ότι δεν μπορώ να επισκεφθώ τα μοναστήρια του Αγίου Ορους επειδή κάποιος άνδρας αποφάσισε πως η παρουσία μου θα αποτελούσε πειρασμό, μου φαίνεται παράλογο.

Τα βιβλία της Ρενέ Καραμπάς κυκλοφορούν στα ελληνικά από τις εκδόσεις Μεταίχμιο.